

مجلسی را غلوت گرفته ولی بعضی از لجنهها بواسطه آیین که تدارک ماندن شب را دیده بودند مهاله امشب را در آنجا بیخونه دلزدند . یکساعت بشروب مجلس موقتی علنی منعقد گردید جناب رئیس اظهار داشتند میخواستیم یک عرض مختصری خدمت آقایان و کلاه محترم بنمایم و آن این است که روز پنجشنبه را قبل از ظهر عازم مجلس مقدس شده عموماً حاضر باشند که اول ظهر مجلس منعقد گردیده و تکلیف رفتن دربار معین شوم و جناب علامه الدوله هم تلگرافی نموده و از حضرت آقایان و کلاه وسایرین اظهار تشکر و امتنان نموده خواهش کرده اند که اجازه بدهند از همانجا بروند در کبیسون چنین صلاح دانسته اند که فعلاً تشریف آورده بعداً اگر خواستند تشریف ببرند مجدداً عازم شوند .

**مذاکرات روز ۵ شنبه
۲۰ شهر دی القعدة الحرام**

دارالافتوی ملی

رئیس - در واقع ماوکلائی مجلس از آقایان مجاهدین فزون که در تحت ریاست جناب آقا میرزا سید حسن تشریف آورده اند خیلی تشکر باید داشته باشیم و در حقیقت خیلی هم زحمت کشیده اند ولی گمانم نیست که انشاء الله دیگر محتاج نباشیم زیرا که کار بیک درجه اصلاح شده و اگر هم فی الجمله مواضی باشد آن هم در این دوروزه انشاء الله اصلاح خواهد شد و عقیده بنده اینست که انشاء الله پس از رفع سختگی و دیدار دوستان تشریف ببرند

آقای سید عبداللّه مجتهد - در حقیقت همین طور است کمال تشکر و امتنان را همگی از زحمات و خدمات ایشان داریم و آنچه لازمه دینداری و مواخاکی این اساس مقدس بوده نموده و بنمایند انشاء الله امید است که بهره و نتیجه کامل ببرند .

میرزا حسن طیب - عموم اهالی فزودین خیلی متفخر و متشکرند که پیشقدم شدند در این امر و تا آخر قطره خون خودشان حاضرند برای حفظ این اساس مقدس یعنی در حفظ حقوق خودشان .

آقای سید عبداللّه مجتهد - همه از ایشان ممنون و متشکرند و خداوند بایشان توفیق و تائید بدهد .

(در این موقع جناب قاضی نطق مهیج و بلینی در اظهار همراهی و جانفشانی در حفظ استقلال مجلس مقدس و وکلای معظم و وطن خود از طرف حضرات مجاهدین خصوصاً وزیران عموم ملت نمودند .)

حاجی امام جمعه - در این چند روز دیدیم اسباب ابدواری را برای خود که رو برتری میرویم و این را مشاهده کردیم در هر چیز اختلاف است بین مقلایا در بیک چیز که تمام مقلایا از صدر اول تاکنون تماماً متفق بوده و گفته اند و آن اتحاد ملت است اثر این امر را امروز ما دیدیم که ملت بیک اتم مختصری که احساس کرده اتفاق گرفته و باقی که این اتحاد پیدا شد مایه امیدواری ترقیات فوق العاده است .

صدر اسلام است که روز بروز مزید قوت و مایه ترقی است و امیدواریم از این اتحاد ترقیات فوق العاده نمایم در این هوای سرد که آقایان مجاهدین فزودین با این صدمات آمده اند همین مطلب صدق مرایض مرا معلوم میدارد و تشکرات صمیمانه خود را از اقدامات ایشان اظهار میدارم و امیدوارم که این اتفاق و اتحاد روز بروز بیشتر و محکم تر شود .

وکیل الرعایا - اگر صلاح میدانید اوقات مجلس متدیس را بدون تردید معین فرمایند که بدون تاخیر منعقد شود و نباید بیشتر با استجمام این مسئله افزود که خیلی کار های عقب افتاده داریم .

رئیس - بلی صحیح است در حقیقت مجلس ده روز است که تعطیل است ولی قصوری از طرف مجلس نبوده انشاء الله از روز شنبه باید جداً مشغول کار شویم که انشاء الله امورات پیشرفتی حاصل نموده اصلاح گردد .

وکیل التجار - استدعای بنده این بود که چون یک تجدید وضعی و حالی از برای وکلا و ملت و تمام کارها پیدا شده همین طور که فرمودند اریس فردا ما هم وضع مجلس را تجدید کنیم .

ترتیبی که از برای اوضاع داخلی مجلس و خارجی آن نوشته و معین شده مرتباً بدون تردید عمل کنیم و جلو برویم و فراموشی را فراموش کنیم و بعد ها انشاء الله کارها بطور صحیح و بدون ملاحظه مجری شود .

رئیس - البته همین طور است انشاء الله مرتب و صحیح خواهد شد .

آقای میرزا سید محمد مجتهد - جناب آجودان باشی و ظهیرالسلطان و دیگران از امیر زادگان محترم که دوازده نفر هستند و ضمانت تفنگداران ملی را قبول کرده اند در حقیقت خیلی زحمت کشیده اند و ضمانت سایر تفنگدارها را بعهده میگیرند و استعفا میکنند که مجلس هم این مسئله را امضا نماید .

رئیس - البته همین طور است که میفرمایند ایشان هم انتقار و شرف از دیگران بیشتر تحصیل کرده اند آجودان باشی که در واقع آجودان باشی هستند ولی سایرین هم زحمت کشیده اند که نمیشود فردا فرد اسم برد اما آن مستحفظین مجلس علیحده هستند که انشاء الله از روز شنبه شروع بترتیب آن خواهد شد اینها هم البته از برای جان بازی حاضر شده اند و اسمشان در تواریخ ثبت خواهد شد و در موقع لزوم حاضر خواهند بود .

آقای سید عبداللّه مجتهد - البته هر کس مسلمان است باید چنین عهدی بنماید و امتحانی بدهد برای حفظ بیضه اسلام علماء و عموم وکلا کمال رضایت مندی و تشکر را از زحمات ایشان دارند .

آقای میرزا ابوالحسن خان - اینها بیک افتخاری تحصیل کرده اند که فوق آن برای هیچ کس میسر نیست بالاترین افتخارها این است که از بدنه مشروطیت تاکنون اگر چه معلوم نبود ولی

بهمت این جوانهای غیور تمام عالم ثابت کردیم که ما قابل این در گرانها بودیم و این نشد مگر بواسطه جان بازی و فدائکاری اینان خداوند ایران و ایرانیان را زنده بنماید .

میرزا السلطان - کوراً مقصد آقای حجة الاسلام این بود که چون جناب ظهیرالسلطان و آجودان باشی ابتدا حاضر شده و موسس این اساس بوده اند و در واقع خیلی رحمت کشیده اند میخواستند که ریاست این تفنگدارها را و کلا باین دوازده نفر بدهند (در این موقع از طرف آجودان باشی و سایرین اظهار شد که ما بسر بازی مجلس فقط اقتضار داریم .)

رئیس - همه اینها زحمت کشیده اند در حقیقت ما از همت ایشان کمال تشکر را داریم و نمیشود یکی را اسم برده و زحمت کشیده اند .

آقای میرزا سید علی نقی - ایشان در مقام حفظ اسلام و ملیت مصداق بیجا صدون فی سبیل الله و لایخافون او ملامت رافع شده اند و از هیچ چیز حتی بلبل جان مضایقه و فرو گذار نکردند ظاهراً مقصدشان اینست که آقای حجة الاسلام فرمودند اینست که این شرافت و افتخاری را که حاصل کردند بتصدیق مجلس مقدس و تسویب و کلا رسیده متفخر شده میباشد نمایند .

رئیس - بنده هم عرضی دارم در حقیقت اینها بتمام ملل معلوم کردند که ایران سزادار و دارای این مرتبه هست و اهلیش قابل و لایق این نعمت بوده و هستند ولی میدانید که تمام ولایات امروز هرج و مرج شده و مقصداری از مالیات وصول نشده در این صورت نباید ملت با دولت اتحاد کنند و انشاء الله دولت هم با ملت اتحاد نموده رفع این هرج و مرج که مدتی است طول کشیده بشود و نظم واقعی برای مملکت حاصل آید .

آقای سید حسن تقی زاده - این که گفته میشود که هرج و مرج است بنده تصدیق ندارم که هرج و مرج باشد این انقلاب ملی است بهوا خواهی مجلس و این هم که گفته شد نباید خیلی طول کشیده باشد صحیح است ولی در هر مملکتی که انقلاب ملی شده خیلی طول کشیده و اشخاصی که استهزاء میکردند که ما با اسم تلگراف سکار میکنیم بحمد الله معلوم کردیم که آن طور نبود از این انقلاب و هیجان ملی که امروزه هست و اسمش را هرج و مرج گذاشتند معلوم گردید که ملت میتواند حفظ حقوق خود را نماید من بیک واسطه برای رفع این هرج و مرج پیدا کردم و آن تئیه چند نفر اشراست و من دیروز در حضور وکلا گفتم با هیئت جدید وزراء که در حقیقت این طرف بودن دولت با ملت و اصلاح نمودن و رفع این فائله را که نقض قانون اساسی بود می خواهند بنمایند بدو چیز می شود یکو ظاهری و آن مبادله سکلام الله بود که شده و یکی مادی آن هم مواد صلح نامه است که باید تمام اینها بملل بیاید نه فقط لفظ باشد و من می خواهم امتحان

نمایم که بهینم آیا میتوانم اکثریت آراء حاصل کنم که این وزراء جدید بواسطه این پذیرفته شده که این مواد صلح نامه اجری شود و اگر این شروط اجری نشد بی حاصل است و اشخاصیکه باین اساس مقدس که محل اطمینان می سکورور نفسی است جدارت سکرداند باید مجازات شوند و اگر بشروط صلح عمل نشد باید این سکابینه که بشایش متوقف بر اجرای این شروط است عوض شده کابینه دیگری انتخاب نمایند تا اجری شود و اگر آنها هم سکردند کابینه دیگر (اکثر گفتند صحیح است)

رئیس - از شروط صلح که دوچیزی باقی مانده یکی رفتن سدالدوله است که چیزی نوشته و اجازه خواسته که مال بگیری برود و گویا امشب برود یکی هم مجازات اشرار است که مشغولند و انشاءالله همین دوروز منظم خواهد شد.

آقاشیخ حسین - حضرت رئیس فرمودند که مالیات وصول نشده بنده عرض میکنم روز سیم که وکلا با مشیر الدوله رفتند حضور اعلی حضرت فرمودند مجلس چه کار میکند گفتند مشغول تفریح مالیات ملک است فرمودند که مالیات بمنزله روح ملک است حالا عرض میکنم تویق مالیات که در واقع روح ملک است نیست مگر بواسطه اشغاس آدم صورت دیو سیرت والا مردم ایران زودتر و بهتر از همه جا مالیات خود را میپردازند و البته اعلی حضرت هم که فرمودند مالیات روح ملک است مراضی مرضین را قبول نخواهند فرمود.

وکیل التجار - برای تأیید فرمایش آقای بی زاده عرض میکنم آن چیزیکه در این عهدنامه نوشته شده که هر کس مخالفت کند به مجازات برسد اگر این مسئله را همه وقت اعلی حضرت و وزراء و وکلا در نظر داشته باشند ملک بزودی منظم و امن خواهد شد.

آقای میرزا ابوالحسن خان - البته بی مجازاتی فروختن ملک است و امن نکردن ملک خیلی ضرر است و همه وقت بنده باجناب تقی زاده هم رأی بوده و کمال انعاد را هم داشته ایم ولی در این رأی جزئی اختلاف هست و آن اینست که آیا باید بوزرا چند روزی مهلت داد تا بطوریکه خودشان گفته اند بدون قساد بآن اشخاص مجازات بدهند یا نباید مهلت داد نمی گویم مجازات ندهند باید حتماً مجازات داده شود ولی در صورتی که مهلت دادن بآنها صحیح است عرض بنده را تصدیق نمایند (بعضی تصدیق کردند).

آقای حاج امام جمعه - همه بدبختی های ما از بی پولی است و هر کاری می خواهیم بکنیم پول لازم است و نداریم و این مطلب را باید بدانیم که سه ماه بآخر سال داریم و تمام مالیات زمین مانده و از سال قبل هم خمس مالیات زمین مانده تا مجلس تقویت نکنند معلوم است این مالیات ها بزمن خواهد ماند اگر بخواهیم تقویت نکنیم باید فرض کنیم یکی نظام این مملکت است که باید بزودی رفع هرج و مرج بشود و بهتر از همه برای ما نزد همسایگان مرتب کردن

و نظم دادن نقون است و مجلس باید در این مطالب خیلی اهتمام نماید والا مالیات اساله و پارساله و سال آینده همه در زمین ولا وصول خواهند.

معمار باغی - پیش از این گفتاش جزئی که در این چندروزه در این پایتخت روی داد و در حقیقت شمه بود از زمانی سایر ولایات و همه روزه با اینجا تلگرافات می نمودند که سرحدات و راهها مشغول است بنده فکر می کردم که چه باید کرد بنظر بنده چنین آمد که عرض نمایم آن شمیر سیقل زده غلاف شده یعنی آقای علاءالدوله از طرف دولت حفظ امنیت و راهها و سرحدات باشان و گذارده شود ولی اساساً که ایشان از این شهر رفته و نمی دانم چه اشخاصی بجای ایشان ماند چرا باید این طور بشود

آقای سید عبدالرحمن شهشانی - گفته شد که باید وزراء بحالت طمانینه و سکون در کار باشند که بتوانند کار بکنند ولی باید عملیات هم در کار باشد تا اینکه معلوم بشود که مشغول کارند و مامم این قدر بی سیر و تامل نیستیم.

رئیس - معلوم است باید همراهی کرد.

حسنعلی خان - آقای تقی زاده یک فرمایش فرمودند که آقایان و وکلا توجه نکردند حاج امام جمعه فرمودند که باید با وزراء همراهی کرد ولی کابینه که تجدید شده این مشروطه نشود هیئت کابینه که ناصر الملک رئیس الوزراء بود یک هیئتی بود که تمام ملت و مجلس اعتماد و اطمینان داشته ادرا که گرفتند و حبس کردند آن کابینه بکلی از میان رفت و معلوم نشد که برای چه بود بنده که وکیل ملت هستم بشکایت خود عمل نموده میکنم که این همه خسارت و زحمت که این مردم کشیدند و دیدند همه برای این بود که نقض قانون و مخالفت قانون شد یعنی دستی بر خلاف قانون بقای ناصر الملک و علاء الدوله خورد و بر خلاف قانون گلوله بدرب مجلس دار شورای کبری زدند شما در صورتیکه مجازات به اشرار ندهید چنانچه از پارسال تا حال همه اینها را صرف نظر کرده ایم اگر آن کسیکه شش لول بدرب مجلس زده بود ادرا مجازات میدادند کار به اینجا نمی رسید پس اگر شما بخواهید این اشرار را مجازات ننمائید و بسامعه بگذرانید مشروطه نیستید مجلس ندارید من فریاد میزنم که بنده این وزراء را تا مجازات این شر را ندهند بسمت وزارت نمی شناسم باید این اشرار و اراذل را گرفته مجازات بدهند

آقای سید حسن تقی زاده - در یک مسئله اگر فقط یازده نفر اتفاق داشته باشند اقلیت پیدا کرده باید مطرح مذاکره بشود و قتیکه بنده طرح این مطلب را کرده ام ظاهر آن اکثریت آراء با من بود و وقتی که مادر مجلس می نشینم باید از مطالب رسمی دست کشیده واقع را بگویم از هر که باید تشکر نمانم شخصاً اظهار تشکر کنیم بنده همراهی وزراء را در این میدانم و گفته ام

که از آنها توضیحات بخواهیم و کار هم بخواهیم اگر رفتار نکردند معزول هستند آن شب که در شروط مصالحه گفتگو میکردند متقبل شدند که همه آنها را بزودی مجری دارند خصوص مجازات اشرار حاجی میرزا علی آقا فرمودند عدل ما تمام نمیشود و گفته شد چند روز مهلت داده شود به بنوم این اول مرتبه است که مهلت بدهیم و صحیح است عدل تمام نمیشود ولی حرارت مانام میشود چطور که از جیب ملت نمیشود بخشش کرد و همچنین امنیت همیوم ملت را نمیشود بشل بچند نفر وزیر نموده اگر اینها میخواهند مالیات وصول بشود که چرا کابینه بآن صعبی را زیر رو کردند و اینکه گفته میشود هرج و مرج است اگر این چند روزه است که هرج و مرج نبوده بلکه ملت اظهار غیرت و ملیت خود را نموده و اگر از ترتیب سابق است که آهم به مجازات رفع میشود و باز هم عرض میکنم وجود این کابینه متوقف است به مجازات این اشرار همان طوریکه روز قبل گفته سوار و سرباز بگذرانند که لااقل کسی نزد آنها نرود و سرباز اگر مانعت نماید از طرف اشرار با فقه زحمت بصاحب منصب آنها وارد آورند مهذا وزیر چنگ میگوید بقره جبری باید جلوگیری بشود خیلی تعجب می نمایم از این حرف البته در همه جا بقره جبری امنیت حاصل شده است ولی رئیس الوزراء میگویند آنها هم مسلمان هستند آیا آن کسی را که بر دوخت آویختند مسلمان نبود.

حاج حسین التجار - اوقات مجلس خیلی بجزئیات مشغول بود و گذشت اگر امروز باز باین جنک داخلی باقی باشیم نمیشود مملکت ما غیر از ممالک دیگر است اگر تاحال یکی دو تا از آراء مجری میشد بهتر بود باید این اختلافات را رفع کرد و پادشاه راهم ببیل و رفیت همراه کرد والا اجباراً که همراه بودند و قائده هم ندارد و اینکه حاجی امام جمعه فرمودند دوسه ماه بآخر سال مانده و مالیات در زمین است عرض میکنم کسیکه اسمال هنوز مالیات را نپرداخته سال دیگر چطور خواهد داد

سید الحکما - بنده عرض میکنم این انجمن ها که اینجا مانده اند بجهت این است که مجازات اشرار را بدهند و بشروطی که شده است عمل نمایند اگر این اشرار را مجازات بدهند هم مالیات وصول میشود و هم رفع انقلابات خواهد شد.

وکیل الرعایا - همه مالیاتیکه باقی مانده است همان فارس میباشد و چه آنها معلوم است که چه چیز است و مانع آن کیست حالانی توانم عرض کنم ولی عرض میکنم که اگر بخواهید مالیات فارس وصول شود باید دفع اشرار و مفسدین را بنمائید و باید از قوام الملک که مانع وصول مالیات شیراز و باعث بر باد دادن و خراب کردن آن مملکت است جلوگیری نمایند تا کار مالیات اصلاح شود.

(مجلس ختم شد)